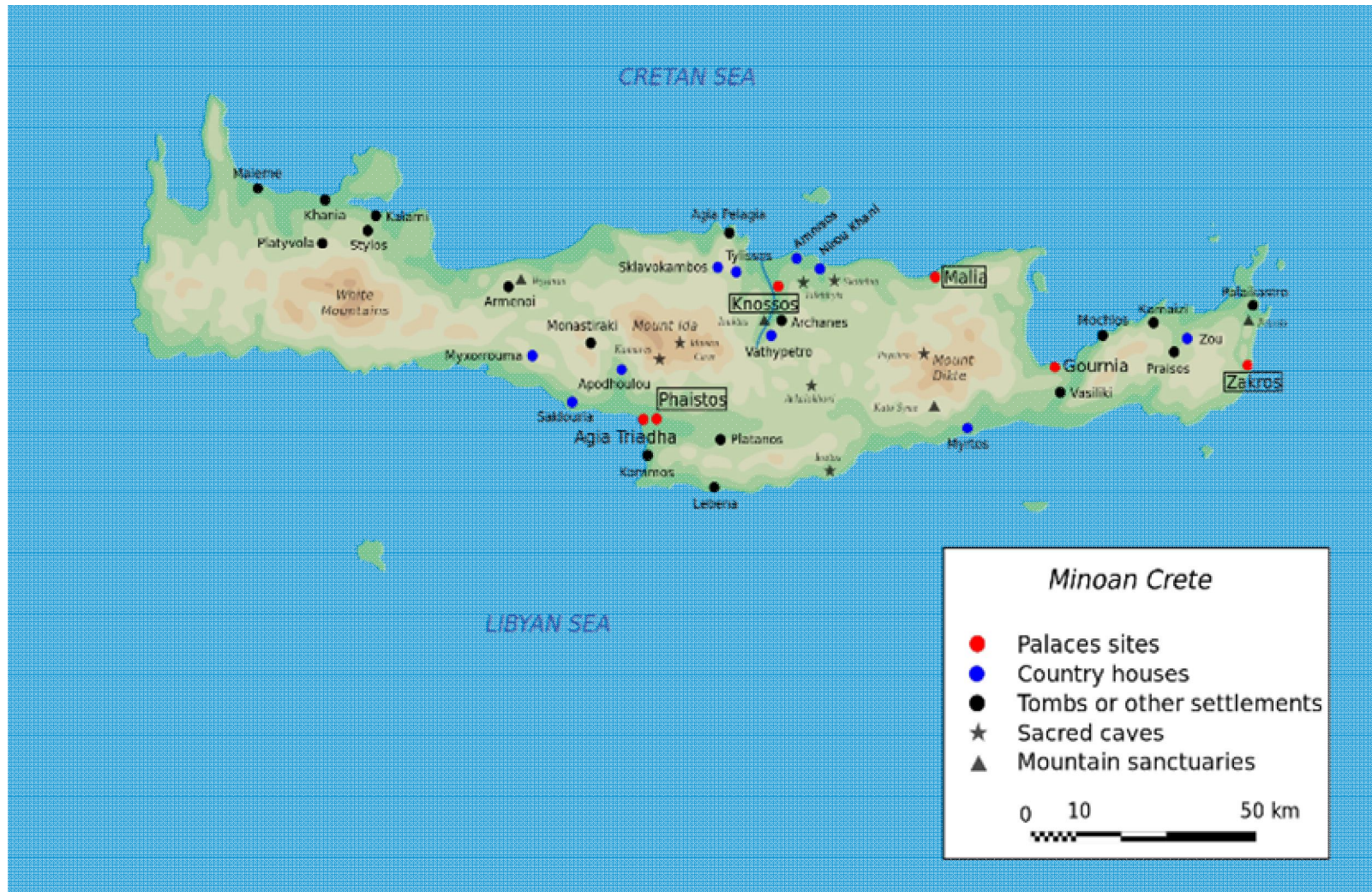

Ο ΔΙΣΚΟΣ ΤΗΣ ΦΑΙΣΤΟΥ

ΚΙΟΛΕΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΡΑΦΑΗΛ

KPHTH

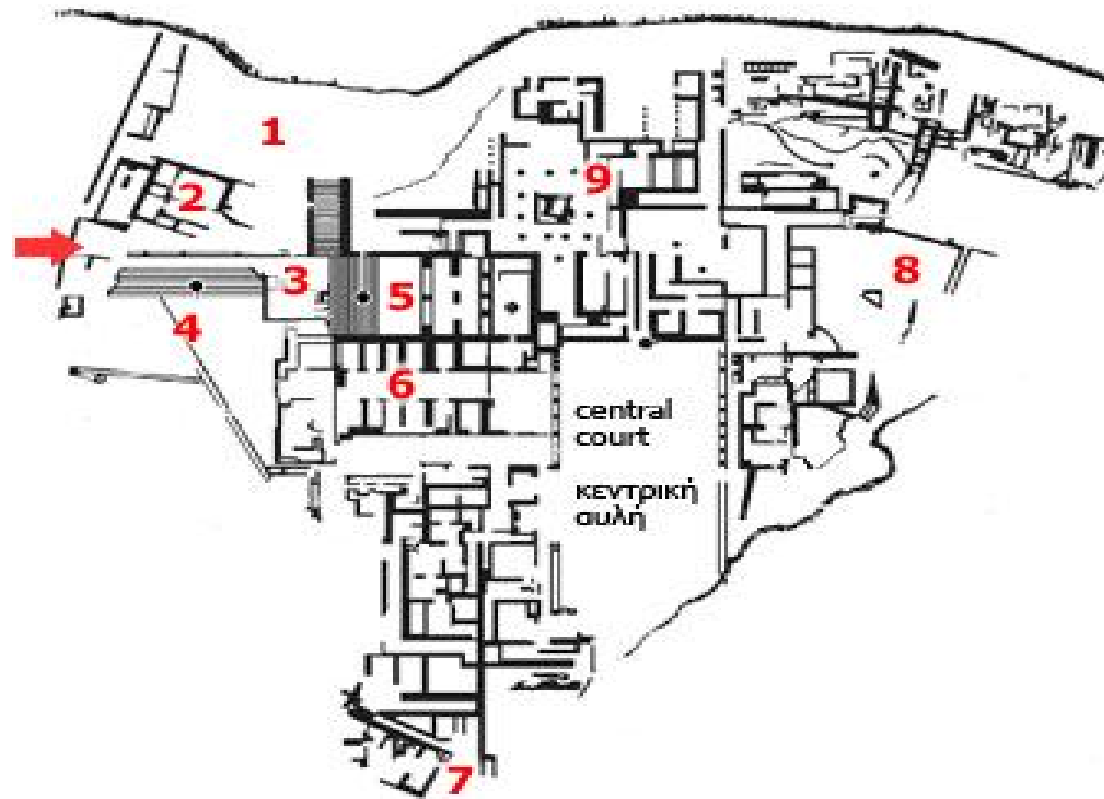
ΤΟ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

- Οι ανασκαφές στην αρχαία Φαιστό ξεκίνησαν το 1884 υπό την εποπτεία του Ιταλού αρχαιολόγου Frederico Halbherr και του βοηθού του Antonio Taramelli. Η διακήρυξη της σύστασης της πολιτείας της Κρήτης το 1898, αποτέλεσε τον πυλώνα για την έναρξη των ανασκαφικών δραστηριοτήτων στην ευρύτερη περιοχή . Πρωτοστάτης της έρευνας αυτής υπήρξε το προσωπικό της ιταλικής αρχαιολογικής σχολής στην Αθήνα με επικεφαλής το Frederico Halbherr και το Luigi Pernier. Μέσω της διεξοδικότερης έρευνάς τους κατέστη δυνατή η ανασκαφή του ανακτόρου και χώρων της πόλης. Η δραστηριότητα τους έλαβε χώρα μεταξύ του 1900 – 1914. Η τρίτη ανασκαφική περίοδος στη Φαιστό οριοθετείται ανάμεσα στο 1950 – 1971 και διεξήχθη από την αρχαιολογική ομάδα του Doro Levi, κατά την οποία ανεσκάφησαν με μεγαλύτερη προσοχή παλαιότερες φάσεις του ανακτόρου και σε άλλες κοντινές περιοχές.

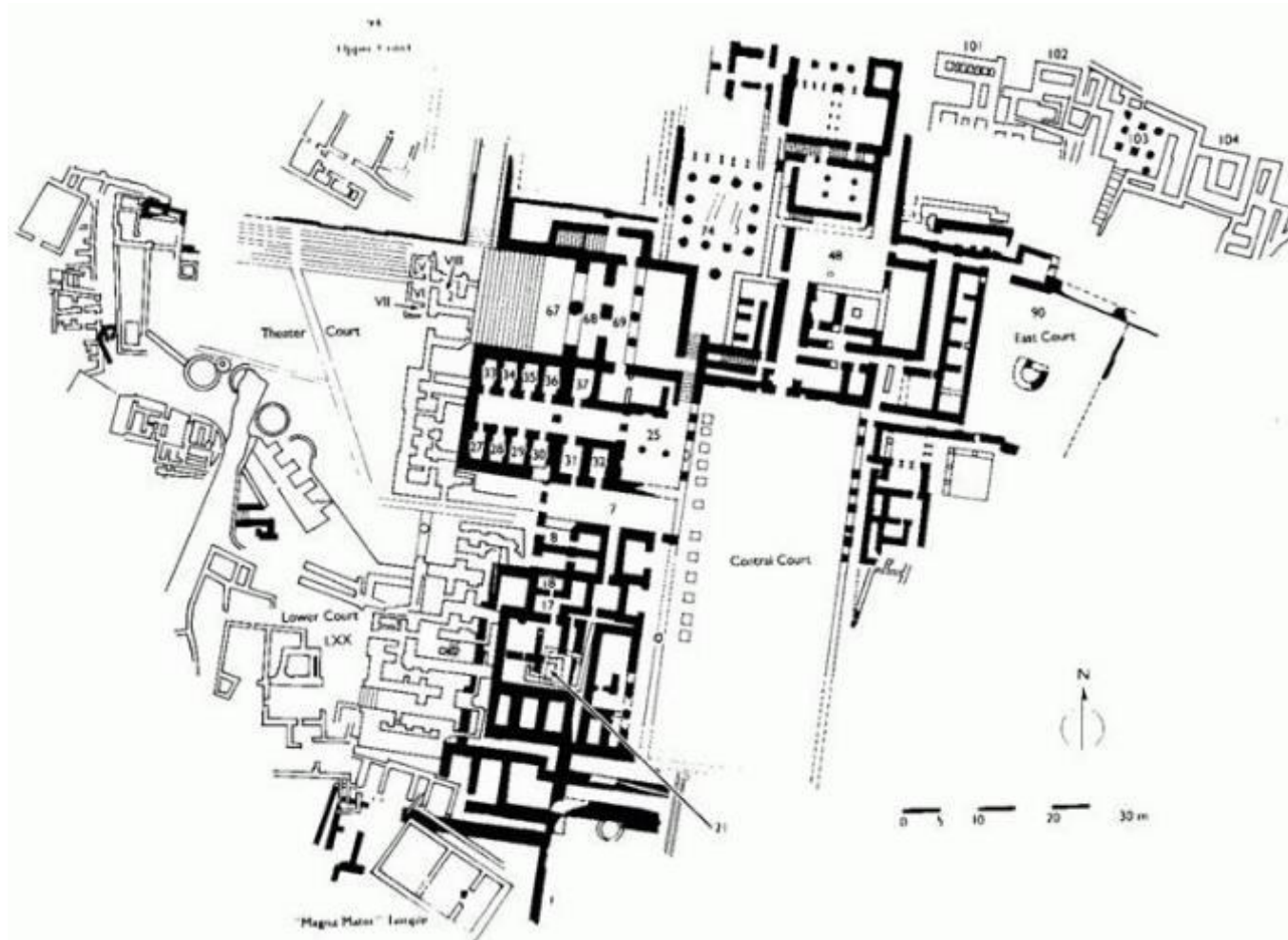
Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΔΙΣΚΟΥ

- Στη διάρκεια της δεύτερης ανασκαφικής περιόδου και συγκεκριμένα το έτος 1908 ο Pernier, αναζητώντας αρχαιότητες στο δωμάτιο 101 του ανακτόρου, ανακάλυψε ένα εύρημα το οποίο έμελλε να φέρει αναστάτωση στους κόλπους των ιστορικών, και μη, επιστημών, το δίσκο της Φαιστού.

ΚΑΤΟΨΗ 1

ΚΑΤΟΨΗ 2

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΔΙΣΚΟΥ

- Αρχικά, για τη χρονολόγηση του δίσκου, παρουσιάστηκαν κάποια προβλήματα λόγω της ανισορροπίας στο στρώμα ανεύρεσης του. Στο στρώμα αυτό υπήρχε διακριτή αναταραχή, η οποία οφειλόταν στη μίξη στοιχείων από διαφορετικές χρονολογικές περιόδους. Συγκεκριμένα, τα στρώματα μεταξύ των οποίων βρέθηκε ο δίσκος, χρονολογικά ανήκαν σε περιόδους ανάμεσα στην αρχή της 2ης χιλιετίας και την ελληνιστική περίοδο. Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με πρόσφατες επιτόπιες έρευνες από το Filippo Maria Carinci , ο δίσκος, συμβαδίζοντας χρονολογικά με το κτίριο στο οποίο βρέθηκε, χρονολογείται περίπου στην αρχή του 17ου αιώνα π.Χ. Ο δίσκος είναι φτιαγμένος από πηλό και η διάμετρος του κυμαίνεται ανάμεσα στα 15,8 με 16,5 εκατοστά ενώ το πάχος του μεταξύ 1,6 με 2,1 εκατοστά. Η καλή διατήρηση του δίσκου οφείλεται στο προηγηθέν ψήσιμο του, παρ' όλα αυτά είναι δυσδιάκριτη η πρόθεση του δημιουργού του για την εκούσια η μη περαίωση διαδικασίας ψησίματός του. Και στις 2 όψεις του δίσκου διακρίνονται 242 σφραγίσματα, τα οποία έχουν σχηματισμό κοχλία . Τα σύμβολα ξεκινούν από το κέντρο της κάθε όψης και καταλήγουν στην περίμετρο του δίσκου. Κάποια από τα σύμβολα έχουν σβηστεί για να πάρουν τη θέση τους άλλα, υποδεικνύοντας ορθογραφική διόρθωση. Μία σπειροειδής γραμμή ορίζει το σχηματισμό της κατάτμησης των συμβόλων. Τα σφραγίσματα είναι οργανωμένα σε ομάδες οι οποίες διαφοροποιούνται μεταξύ τους μέσω κάθετων γραμμών. Ακολουθούν την κατεύθυνση της γραμμής χωρίς αυτή η κατεύθυνση να κάνει διακριτό τον τρόπο ανάγνωσης του. Μέσω των σφραγισμάτων αποτυπώνονται ανθρώπινες μορφές σε διάφορες στάσεις σώματος, ανθρώπινα κεφάλια και αντικείμενα όπως περικεφαλαίες, όπλα και εργαλεία. Επίσης διακρίνονται μέλη του ζωικού βασιλείου, όπως πτηνά και ψάρια , κεφαλές ζώων, μία φωλιά, φυτά και μερικά αντικείμενα των οποίων η ταύτιση είναι αδύνατη. Ο δίσκος αυτός θεωρείται μέχρι στιγμής μοναδικός στο είδος του, καθώς δεν έχουν βρεθεί αντικείμενα ανάλογης κατασκευής, όχι τόσο σε επίπεδο υλικού, όσο σε επίπεδο περιεχομένου, ερμηνείας και τεχνοτροπίας.

ΟΨΗ Α ΤΟΥ ΔΙΣΚΟΥ

ΟΨΗ Β ΤΟΥ ΔΙΣΚΟΥ

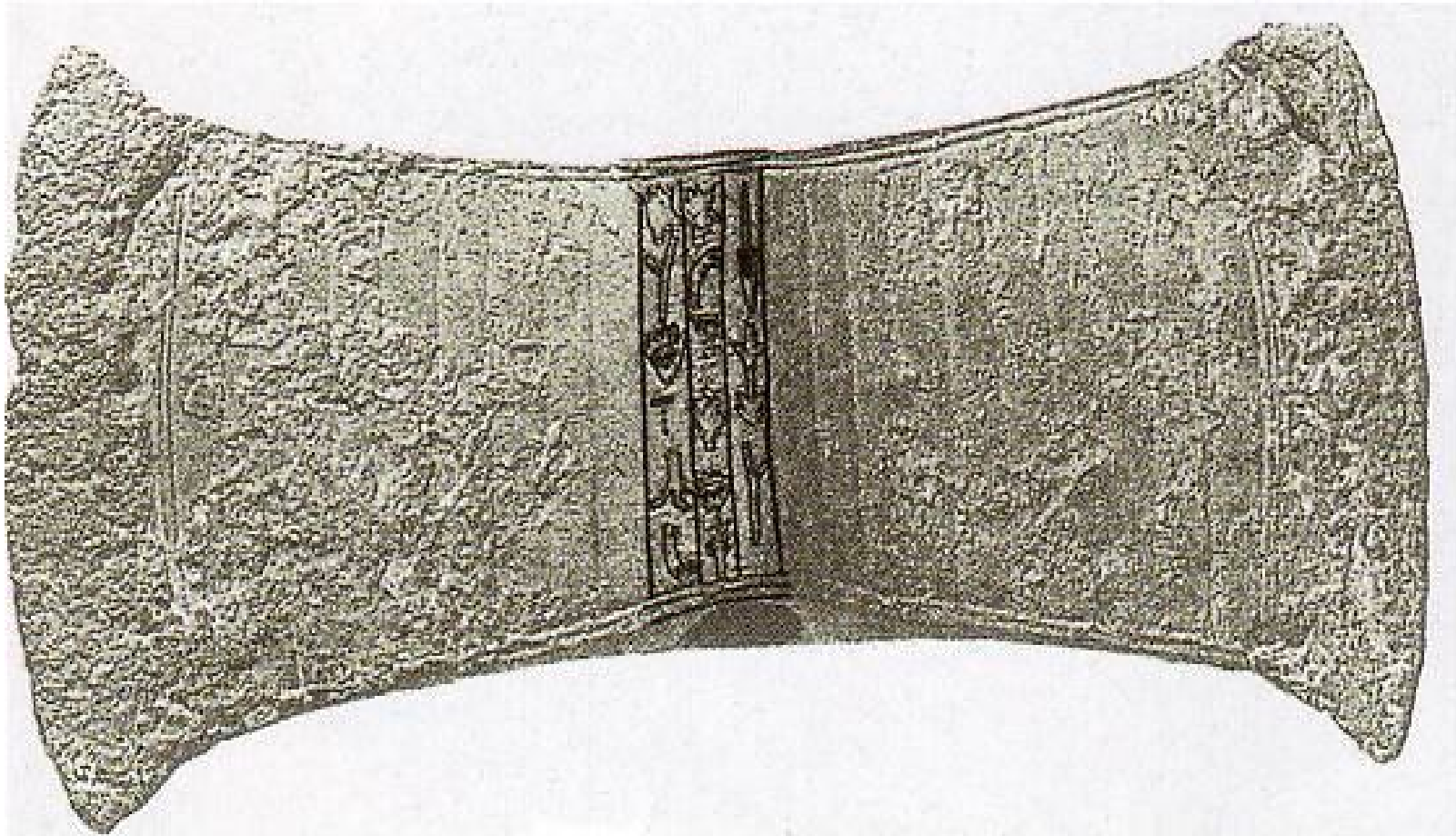

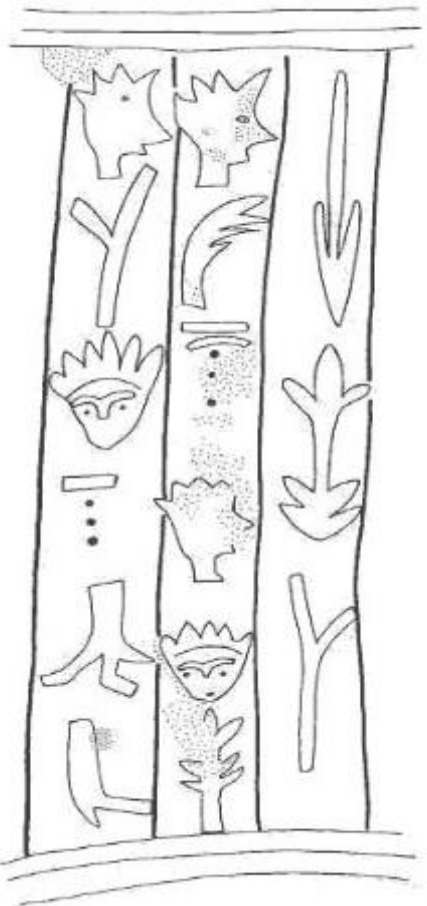
ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

1		10		19		28		37	
2		11		20		29		38	
3		12		21		30		39	
4		13		22		31		40	
5		14		23		32		41	
6		15		24		33		42	
7		16		25		34		43	
8		17		26		35		44	
9		18		27		36		45	

Ο ΔΙΣΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΔΙΠΛΟΣ ΠΕΛΕΚΥΣ

- Ο δίσκος ωστόσο, αν και είναι όντως ένα μοναδικό κειμήλιο του αρχαίου μινωικού κόσμου, παρουσιάζει ομοιότητες, ως προς τα σφραγίσματά του, με τον χάλκινο διπλό πέλεκυ που βρέθηκε στο Αρκαλοχώρι της κεντρικής Κρήτης.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1. ARTHUR EVANS

- Ξεκινώντας από τις επίσημες προσπάθειες για την ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου, ο Arthur Evans χαρακτηρίζει σε πολλά σημεία της αναφοράς του για τη Φαιστό, στο βιβλίο Palace of Minos, τα σφραγίσματα ως ιερογλυφικά. Συνεχίζει πως ο δίσκος αποτελεί τον αποτυπωμένο προάγγελο των σχέσεων μεταξύ Κρήτης και Ανατολής σε εθνικό και πολιτισμικό επίπεδο και προσπαθεί να ταυτίσει πολιτιστικά και τοπογραφικά τη γραφή αυτή με την Ανατολή, αρχικά σε επίπεδο επί μέρους σφραγισμάτων και μετέπειτα σε ερμηνευτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα το σφράγισμα ενός τόξου το συνδέει με τόξα ασιατικής προέλευσης τα οποία συναντώνται σε ανάλογα σφραγίσματα χετιτικών επιγραφών. Το 2ο σύμβολο το οποίο εξετάζει είναι αυτό ενός πλοίου με ένα βέλος επάνω του, το οποίο το ερμηνεύει ως πολεμική γαλέρα . Προσθέτει στην ερμηνεία του ύπαρξη θρησκευτικών συμβόλων , όπως μία πιθανή αναπαράσταση γυναικείου στήθους το οποίο το σχετίζει με τα σύμβολα της μεγάλης θεάς της ανατολής , Μα. Εκλαμβάνει ένα σύμβολο ως αρχιτεκτόνημα, το οποίο συνδέει με τους τάφους της αρχαίας πόλης της Μύρα. Τέλος , κάνοντας μία σύγκριση ανάμεσα στο δίσκο και σε επιγραφές αναφερόμενες στις ναυτικές επιδρομές των Αιγυπτίων επί εποχής Ραμσή ζου, ερμηνεύει το δίσκο ως επινίκια επιγραφή ναυτικών εισβολών αφιερωμένη στη μεγάλη θεά.

2. LEON POMERANCE

- Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η έρευνα του Leon Pomerance, σε συνεργασία με το αρχαιολογικό ινστιτούτο Αμερικής, έρχεται να αλλάξει τη μέχρι τότε οδό αποκρυπτογράφησης του δίσκου. Λαμβάνοντας ως προϋπόθεση αλήθειας τις απόψεις και τις έρευνες των καθηγητών Michael Schulhof, Gerald Hawkins, Ernst Grumach και περισσότερο του E.J Barber, συμπεραίνει πως ο δίσκος της Φαιστού αποτελεί στην ουσία ένα ημερολόγιο. Στην έρευνα του θεμελιώνει την άποψη του με την ταύτιση 4 επαναλαμβανομένων συμβόλων του δίσκου με πραγματικούς σχηματισμούς αστέρων, οι οποίοι μπορούσαν να φανούν δια γυμνού οφθαλμού από την Κρήτη. Τα 4 σφραγίσματα είναι: α) το 1 που μοιάζει με ανθρώπινη κεφαλή/κεφαλή με κράνος, το οποίο ταυτίζει με τον ήλιο β) το 1 με ασπίδα το οποίο, με βάση τα 7 σημεία όπου είναι ευδιάκριτα επάνω στον κύκλο, την ερμηνεύει ως τον αστερισμό των πλειάδων. Το 3ο και η 4ο όμως είναι αυτά που σύμφωνα με τα λεγόμενα του σηματοδοτούν τη βάση της έρευνας του. Το 3ο, που εικονίζει ένα κέρας/ουρά ερπετού, ερμηνεύεται ως ο αστερισμός της ουράς του ερπετού, ενώ το 4ο του πτηνού ως τον αστερισμό του αετού. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τη δική του ερμηνεία των παραπάνω σφραγισμάτων καθώς και την ερμηνεία σχεδόν όλων των υπολοίπων συμβόλων στην Α όψη του δίσκου ως ενέργειες και διεργασίες στην αγροτική ζωή (συγκεκριμένες κινήσεις και απεικονίσεις φυτών που χρησιμοποιούνταν στη γεωργία της εποχής), όπως και την περιμετρική σειρά σφραγισμάτων του δίσκου ως περιοδολογικό διαχωρισμό εποχών σύμφωνα με τα 12 ζώδια (έχοντας συγκρίνει ορισμένα σφραγίσματα της περιμέτρου της Α όψης του δίσκου με συγκεκριμένες μορφές της αστρονομικής οροφής της Dendera στην Αίγυπτο, τα οποία όντως ταυτίζονται με αστερισμούς και αστρονομικά σύμβολα), ο Pomerance συγκλίνει στη χρήση του δίσκου ως ημερολογίου για αγροτικές διεργασίες στη μορφή συμβουλών, οι οποίες κινούνται παράλληλα με τη θέση αστερισμών στον ουρανό. Όπως αναφέρει και ερμηνεύει ο ίδιος, η παραπάνω πρακτική συναντάται αργότερα στις "Ωρες" του Ησίοδου, στου οποίου το έργο δίνονται ανάλογες συμβουλές αγροτικών δραστηριοτήτων ελεγχόμενες από παράγοντες όπως η κίνηση των ουράνιων σωμάτων. Έχοντας κάνει μία προσπάθεια φωνητικής ερμηνείας και τρόπου ανάγνωσης του δίσκου (έχοντας συγκρίνει τα αρχαία Αιγυπτιακά και άλλες αναγνώσιμες γλώσσες μέσω ιερογλυφικών, όπως αυτές των αρχαίων αιγυπτιακών και άλλων μεγάλων πολιτισμών της Ανατολής), τελειώνει την έρευνα του συνδέοντας τη μορφή του δίσκου με αυτή ανάλογων προγενέστερων και σύγχρονων ημερολογίων όπως αυτά των Ολμέκ της Μεσοαμερικής και μεταγενέστερων όπως των Ίνκα, των Μάγια και των Περσών.

3. JAMES CHADWICK

- Ο John Chadwick το 1987, στο βιβλίο του περί γραμμικής Β γραφής, ενώ παρατηρεί ομοιότητα ορισμένων συμβόλων του δίσκου σε σχέση με τη γραμμικές Α και Β γραφές, επιλέγει να μη δώσει μια δική του ερμηνεία για το δίσκο και απλά αναφέρει πως ο δίσκος, λόγω της μοναδικότητας του, δεν θα ήταν συνετό από τους ερευνητές να κάνουν προσπάθειες αποκρυπτογράφησης. Εξηγεί τη θέση του αυτή γράφοντας πως θα έπρεπε να υπάρχει μεγάλος αριθμός από ανάλογα ευρήματα για να γίνει μια συγκριτική ερμηνευτική προσέγγιση, η οποία στατιστικά θα είχε μεγαλύτερη εγκυρότητα.

4. OWENS GARETH

- Μία από τις πιο πρόσφατες προσπάθειες αποκρυπτογράφησης του δίσκου είναι αυτή που δημοσιεύτηκε από το Τ.Ε.Ι Κρήτης, η οποία βασίζεται στην έρευνα του καθηγητή Owens Gareth, *Labyrinth: Scripts and languages of Minoan and Mycenaean Crete*, ο οποίος είχε ήδη πραγματοποιήσει για Γραμμικές Α και Β γραφές. Κατατάσσει τη γραφή του δίσκου στην κρητική ιερογλυφική, η οποία βασίζεται στην αντίστοιχη αιγυπτιακή. Η διάρκεια χρήσης της γραφής καλύπτει χρονικά μία περίοδο από το 2000 μέχρι το 1600 π.Χ. Ξεκινά τη δημοσίευση του με την υπόθεση ότι τα σφραγίσματα του δίσκου αποτελούν περισσότερο γράμματα παρά ιδεογράμματα και ότι με αυτό τον τρόπο συνδέεται με τη γραμμική Α και Β. Επίσης αναφέρεται στην πιθανότητα ομοιοκατάληκτης και συλλαβικής σειράς των συμβόλων που ορίζονται από τις κάθετες γραμμές, όπως αναφέρει ο κύριος Godart. Εκτός από τα παραπάνω, προσθέτει την πιθανότητα της μη Μινωικής προέλευσης της γραφής, χωρίς να αναιρεί τη σχέση μεταξύ τους. Μαζί με τον Godart δίνει μία δική του ερμηνεία σε ορισμένα χωρία του δίσκου. Ταυτίζει τα χωρία αυτά με τη λέξη “Μήτηρ” και συμπεραίνει πως μπορεί να υπάρχει αναφορά στη μεγάλη θεά της Κρήτης

ΠΕΡΙ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

- Από τα πρώτα κιόλας χρόνια αποκάλυψης του δίσκου, πολλοί επιστήμονες, ερευνητές και ιστοριολάτρες είχαν αμφίβολη στάση για το κατά πόσο ο δίσκος ήταν ένα αντικείμενο όντως προερχόμενο από τη Φαιστό ή προϊόν διεργασιών για την δημιουργία σύγχυσης στους επιστημονικούς κύκλους και στα ιστορικά – γλωσσολογικά δρώμενα της εποχής εκείνης.
- Οι περισσότερες όμως απόψεις κινούνται επάνω στο φάσμα του αδυνάτου, χωρίς να έχουν στέρεη επιχειρηματολογία. Τη μόνη αλήθεια στην οποία βασίζουν ή θεμελιώνουν τις θεωρίες περί πλαστότητας είναι το γεγονός της μοναδικότητας του δίσκου και η ανυπαρξία παρόμοιων και σύγχρονων με το δίσκο αντικειμένων, είτε σχηματικά είτε γλωσσολογικά.
- Μία άποψη η οποία εμπεριέχει αληθοφανή επιχειρηματολογία, από έντονα υλιστική σκοπιά, είναι αυτή του Jerome M. Eisenberg. Με τη δημοσίευση του στο Minerva Magazine τον Ιούνιο του 2008, ο Eisenberg χαρακτηρίζει το δίσκο ως προϊόν παραχάραξης σε πολλά σημεία του κειμένου του. Προσπαθεί να θεμελιώσει τη θέση του λέγοντας ότι ο Pernier, λόγω των ήδη ακαδημαϊκά εξυψωμένων συναδέλφων του, Evans και Halbherr, επιθυμούσε να αναδειχθεί σε ανάλογο, αν όχι, ανώτερο επίπεδο από αυτούς. Έτσι κατασκεύασε το δίσκο χρησιμοποιώντας στοιχεία από άλλες αρχαίες επιγραφές και γραφές. Έτσι, εξαιτίας της μοναδικότητας του δίσκου και μέσω του ότι ο ίδιος τον ανακάλυψε, θα υπέσκαπτε τα επίπεδα φήμης των άλλων δύο, τραβώντας τα φώτα της δημοσιότητας επάνω στην ανακάλυψή του και δεικνύοντας την αδυναμία εκατοντάδων αναγνωρισμένων ερευνητών να δώσουν μία ικανοποιητική ερμηνεία.
- Ωστόσο η άποψη αυτή, αν και ιδιαίτερα καλογραμμένη και στερεωμένη, ενέχει κινδύνους. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους, σε ηλεκτρονικό άρθρο των New York Times, υπάρχει μία ενδιαφέρουσα δημοσίευση για τον Eisenberg. Ο Eisenberg εμπλουτίζει την ‘αντίστασή’ του για την αυθεντικότητα του δίσκου λέγοντας πως, το Μουσείο Κρήτης δεν δέχτηκε να του αποστείλει το δίσκο για περαιτέρω έρευνες μέσω θερμοφωταύγειας (Thermo luminescence) σε εργαστήρια της Γαλλίας και Γερμανίας, λόγω του ότι η μοναδικότητα του δίσκου τον καθιστά αμετακίνητο από τον χώρο διατήρησής του. Ο ίδιος αποκαλεί την θέση αυτή δικαιολογία και προσθέτει πως, εάν ο δίσκος αποδειχτεί πλαστός, το Μουσείο θα χάσει φήμη και ποσοστά επισκεψιμότητας και η Κρήτη, με κατ’ επέκταση και ολόκληρη η Ελλάδα, θα χάσουν μια ισχυρή πηγή επισκεπτών. Το εάν αυτή η θεωρία είναι επιχειρηματολογικά απτή, αν είναι επηρεασμένη από ανθελληνικά αισθήματα που ήδη υπήρχαν εκείνη την περίοδο στο παγκόσμιο τύπο ή τέλος εάν η άποψή του είναι με παρωπίδες μπροστά στην πιθανότητα του συμβολιστικού χαρακτήρα των σφραγισμάτων του δίσκου, το αφήνουμε στην κρίση του αναγνώστη.
- Παρ’ όλα αυτά, σύμφωνα με πρόσφατες επιτόπιες έρευνες από το Filippo Maria Carinci , ο δίσκος, συμβαδίζοντας χρονολογικά με το κτίριο στο οποίο βρέθηκε, χρονολογείται περίπου στην αρχή του 17ου αιώνα π.Χ. Με αυτό τον τρόπο, η αυθεντικότητα του δίσκου της Φαιστού κατοχυρώνεται.

Βιβλιογραφία

- 1. Sir Evans, Arthur, *The Palace of Minos, V. 1*, New York City, 1964.
- 2. Pomerance, Leon, *The Phaistos Disc: An Interpretation of astronomical symbols*, Typografia, Goteborg, 1976.
- 3. Despina Hadzi – Vallianou, *Phaistos*, Ministry of Culture, Athens, 1989.
- 4. Chadwick, James, *Linear B and Related Scripts (Reading the Past, Vol. 1)*, University of California Press, May 22nd 1987.
- 5. Karnava, Artemis, 'Phaistos Disc' in *Encyclopedia of Ancient Greek Language and Linguistics*.
http://www.referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-ancient-greek-language-and-linguistics/phaistos-disc-EAGLL_SIM_00000510>
- 6. <http://www.utexas.edu/research/pasp/publications/pdf/disk.pdf>
- 7. http://tierneylab.blogs.nytimes.com/2008/08/07/why-not-test-the-phaistos-disc/?_r=1